

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ДУ ХАНЬФЕН

УДК 378.015.3:[373.011.3-051:78]:[78.071.2+785.1-053.2](043.3)

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО
ДИРИГЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КЕРІВНИЦТВА ДИТЯЧИМ
ІНСТРУМЕНТАЛЬНИМ АНСАМБЛЕМ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Суми – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор мистецтвознавства, професор
Шип Сергій Васильович,
ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»,
професор кафедри музичного мистецтва
і хореографії.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Лабунець Віктор Миколайович,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка,
декан педагогічного факультету,
професор кафедри музичного мистецтва;

кандидат педагогічних наук, доцент
Парфентьєва Ірина Петрівна,
Миколаївський національний
університет імені В. О. Сухомлинського,
доцент кафедри музичного мистецтва.

Захист відбудеться 29 березня 2019 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 28 лютого 2019 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Музичне виховання і навчання з найдавніших часів у всіх суспільствах були усвідомлені як обов'язкова складова загальної освіти. Видатні мислителі, які заснували європейську традицію педагогічної науки, визнавали величезну значущість музики як засобу формування інтелекту, світогляду, системи цінностей, культури мислення, почуття і поведінки молодих людей. Актуальність музичної освіти сьогодні зростає у зв'язку з раціоналізацією і автоматизацією усіх видів діяльності людини, глобалізацією культури, послабленням ролі соціуму, що враховано в сучасній національній стратегії розвитку освіти в Україні, яку втілено в Законі України «Про освіту» (2017), Концепції «Нова українська школа» (2016), «Державному стандарті початкової освіти» (2018) та інших джерелах.

У сучасній музичній освіті особливого значення набувають колективні форми художньо-естетичної діяльності дітей, зокрема інструментально-ансамблеве музикування, яке задовольняє глибоку потребу сучасної людини в естетично мотивованому спілкуванні і має значний інтелектуально-розвивальний етично-виховний та психологічно-терапевтичний ефект. Найбільш уживаними в освітній практиці різновидами ансамблевого музикування є духовий оркестр, ансамбль народних інструментів, джаз- і рок-ансамблі. У кожному закладі освіти можуть створюватися умови для діяльності інструментальних колективів і долучення школярів до «елементарного» (за К. Орфом) колективного музикування. Проте використання кожним учителем музики потужного потенціалу ансамблевого інструментального музикування стане можливим за наявності у нього відповідної фахової компетентності, сформованої готовності до виконання функцій керівника дитячого інструментального ансамблю (ДІА).

У психолого-педагогічній літературі трактування феномену готовності відбувається у межах функціонального (Н. Левітов, Л. Нерсисян, А. Прангишвілі, А. Пуні, В. Пушкін, Д. Узнадзе, О. Ухтомський та ін.) та особистісного (В. Бочелюк, М. Дьяченко, Л. Кандилович, П. Корчемний, М. Котик, Л. Разборова та ін.) підходів. Значну кількість досліджень присвячено професійній готовності фахівців (К. Волкова, І. Гавриш О. Козлова, В. Курок, О. Семенов, Л. Сущенко та ін.), психологічній готовності до діяльності військовослужбовців (М. Корольчук, В. Крайнюк, В. Марченко, С. Кубицький, В. Ягупов та ін.), професійно-педагогічній готовності до діяльності у сфері фізичної культури і спорту (О. Атамась, Д. Бермудес, М. Карченкова, Ю. Лянной, О. Міхеєнко М. Пономаренко та ін.).

Окремі аспекти підготовки вчителя музики до організації та керування учнівськими музично-інструментальними ансамблями вивчалися Б. Бриліним, О. Горбенко, В. Лабунцем, М. Малаховою, І. Мариніним, Л. Панків, Т. Пляченко, Я. Сверлюком, М. Филипчуком та ін. Нині актуалізувались дослідження проблеми формування готовності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей до діяльності за фахом (К. Завалко, І. Хомич, Н. Чорна, П. Харченко та ін.), у тому числі до діяльності диригента і керівника учнівського музичного ансамблю чи хору (Бі Цзінчен, Ю. Лошков, Ма Сюй, Г. Макаренко, В. Плужніков, Цао Хункай та ін.).

Однак означену проблему вивчено поки що недостатньо глибоко і різнобічно. Зазвичай до фокусу теоретичного аналізу потрапляють питання репертуару і організаційної роботи з ансамблем, деякі технічні труднощі диригування оркестром та процесу розучування музичних творів. Разом із тим, дослідники приділили мало уваги психологічним аспектам діяльності керівника музично-інструментального ансамблю. Спеціального вивчення поки що не дістали питання педагогічного спрямування процесу підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до диригентсько-керівної діяльності. Не розвідано дидактичні та виховні властивості різних форм і методів колективного інструментального музикування школярів та студентів. Поза дослідницькою увагою залишаються специфічні властивості різних видів інструментального ансамблю та їх музично-освітній потенціал. Осмислення і адаптації до обставин національної освітньої практики вимагають музично-педагогічні системи Е. Гордона, К. Орфа, П. ван Хауве та ін.

Таким чином, у сучасній теорії та практиці музичної освіти спостерігається низка *суперечностей*, що стосуються готовності вчителя музики до керівництва дитячим інструментальним ансамблем та диригентської діяльності, а саме між: високим соціально-культурним потенціалом інструментально-ансамблевого музикування дітей та незадовільним станом теоретичної дослідженості даного виду діяльності; необхідністю всебічної підготовки майбутніх учителів музики до вирішення завдань художньо-естетичного виховання дітей засобами колективного музикування та недостатньою розробленістю методики, що оптимально забезпечує вирішення даного цільового комплексу; практичною необхідністю застосування в навчально-виховному процесі колективного інструментального музикування та рецесивним станом означеної сфери музично-навчальної практики в сучасній шкільній освіті.

Означені суперечності є головними чинниками актуальності теми дослідження **«Методика формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри музичного мистецтва і хореографії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Тему дисертаційного дослідження затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 1 від 31 серпня 2017 р.).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем.

Відповідно до визначеної мети сформульовано такі **завдання**:

1. З'ясувати теоретичні основи дослідження проблеми готовності у психолого-педагогічному науковому дискурсі.

2. Побудувати структурно-функціональну модель психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем.

3. Обґрунтувати методику формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем.

4. Визначити критерії та показники оцінювання рівня психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем.

5. Експериментально перевірити ефективність розробленої методики в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів музики.

Об'єкт дослідження – процес фахової підготовки майбутніх учителів музики.

Предмет дослідження – методика формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем.

Методологічну основу дослідження становлять: системно-функціональний підхід до особистості учителя музики, його фахової діяльності та готовності до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем; типологічний підхід (в осмисленні теоретичних суджень про педагогічну готовність, в упорядкуванні принципів, умов, методів та прийомів педагогічної роботи); експериментальний підхід (в апробації розробленої методики).

Теоретичну основу дослідження становлять: психологічні концепції особистості (Б. Ананьєв, Л. Виготський, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков, Г. Костюк, О. Леонтьєв, А. Маслоу, С. Рубінштейн, К. Платонов та ін.), наукові уявлення про готовність до музично-педагогічної діяльності (Бі Цзинчен, К. Завалко, А. Ліненко, І. Маринін, П. Харченко, Н. Чорна, І. Хомич та ін.); психолого-педагогічні концепції музично-виконавської діяльності та художньо-творчого мислення (Л. Бочкарьов, А. Готсдінер, Н. Корихалова, А. Костюк, В. Медушевський, В. Москаленко, А. Муха, Є. Назайкінський, І. Пясковський, Б. Теплов, Б. Цуканов, Б. Яворський та ін.); положення дидактики та педагогіки мистецтва щодо підходів, принципів, методів, умов музичної освіти (О. Михайличенко, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька та ін.); теоретичні уявлення щодо природи та дидактичного потенціалу музичної композиції та імпровізації (Н. Бергер, Б. Брилін, О. Беспалов, О. Гладишева, Т. Дмитрієва, Б. Іофіс, В. Коваленко, Е. Кунін, С. Мальцев, Мен Мен, Л. Мун, А. Нікітін, І. Овчаров, Б. Рунін, В. Усачева, Е. Феранд, С. Шип та ін.); знання з теорії та історії інструментального ансамблю, теорії та методики ансамблевого музикування (Л. Баренбойм, С. Бублей, Н. Ветлугіна, Т. Гарошка, А. Дмитрієва, В. Кавалів, Г. Кеетман, Н. Кононова, І. Лаптев, К. Орф, О. Радинова, М. Ройтерштейн, В. Сургаутайте, П. ван Хауве та ін.), диригування та керування музично-виконавськими колективами (С. Василенко, Ф. Вейнгартнер, Л. Гінзбург, К. Птиця, К. Кондрашин, І. Мусін, Ш. Мюнш, К. Пірогов та ін.).

Методи дослідження: *теоретичні* – компаративний аналіз наукових джерел – для виявлення методологічних засад, уточнення понять і теоретичних постулатів дослідження; узагальнення досвіду творчої діяльності видатних представників диригентського мистецтва, досвідчених музикантів-педагогів – для виявлення інваріантних властивостей диригентської та керівницької діяльності вчителя музики; теоретичного моделювання – для уточнення категорії психолого-педагогічної готовності вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем, побудови поняттєвої моделі досліджуваного феномену, встановлення критеріїв і показників оцінювання рівня сформованості виявлених компонентів готовності; системно-структурного – для розроблення методики формування готовності вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем; синергійного аналізу феномену ансамблевого музикування – для розробки конкретних елементів методики (прийомів, навчальних вправ, тестів); *емпіричні* – спостереження, тестування, анкетування, експертне оцінювання – для діагностики готовності майбутніх учителів музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем; проектування – для розробки методичних парадигм, поетапної організації та проведення формувального експерименту; *математичної статистики* – для опрацювання кількісних результатів педагогічного експерименту та підтвердження їх достовірності.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* готовність майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем досліджено як цілісний психолого-педагогічний феномен, в структурі якого виокремлено чотири компоненти (мотиваційний, музичний, організаційний і творчий); обґрунтовано методику формування психолого-педагогічної готовності майбутніх учителів музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем, основу якої становлять: принципи (розвивального навчання, педагогічного моделювання, аксіологічної доцільності, синергії, ергономічності, консеквентності, компліментарності); педагогічні умови (створення психологічної атмосфери толерантності, доброзичливості та взаємодопомоги; стимулювання інтринсивної мотивації ансамблевого музикування; сполучення групової форми занять з індивідуальним підходом; використання адаптованих музичних інструментів та електронної техніки звукозапису); методичні парадигми (координації ансамблевих дій, розучування та виконання музичного твору, дидактичної гри та імпровізації); розроблено типологію дитячих інструментальних ансамблів, визначено орієнтири психолого-педагогічної підготовки студентів до роботи з різними типами дитячого інструментального ансамблю.

Удосконалено методологію і теоретичну базу дослідження психолого-педагогічної готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до фахової діяльності; теоретичне уявлення про сутність феномену психолого-педагогічної готовності; уточнено семантичні поля термінів «диригентська діяльність» та «діяльність керівника дитячого інструментального ансамблю».

Подальшого розвитку дістали теорія готовності вчителя музики до фахової діяльності; методичне забезпечення диригентської підготовки

майбутніх учителів музики до керування інструментально-ансамблевою діяльністю учнів та студентів; принципи елементарного музикування, маніфестовані у педагогічних системах Е. Жак-Далькроза, К. Орфа, Н. Ветлугіної, П. ван Хауве.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у можливості впровадження положень та висновків дисертації до курсу методики музичного навчання і до практики інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики та професійних музикантів-виконавців (у навчальних закладах мистецької освіти). Розроблену методику може бути застосовано на уроках музичного мистецтва у закладі середньої освіти, у позаурочній роботі з учнівськими оркестрами та вокально-інструментальними ансамблями. Результати дослідження можуть бути використані у підготовці навчальних програм і посібників для закладів вищої та середньої освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 1320/17 від 12.06.2018 р.), Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової (довідка № 633 від 13.06.2018 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1440/1 від 15.06.2018 р.).

Апробація отриманих результатів дослідження. Основні теоретичні та методичні положення дисертації пройшли апробацію у формі виступів і доповідей на наукових заходах різного рівня: *міжнародних* конференціях – «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2018, 2016, 2015), «Мистецтво у нелінійному просторі» (Тернопіль, 2018), «Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору» (Одеса, 2017), «Мистецький освітній простір у контексті формування сучасної парадигми освіти» (Кропивницький, 2017), «Музичне мистецтво та культура: Захід – Схід» (Одеса, 2015); на *регіональному* науково-практичному семінарі «Особистісні виміри художньо-естетичного виховання і навчання» (Одеса, 2012); обговорено на засіданнях кафедри музичного мистецтва і хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 10 публікаціях, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому зарубіжному виданні, 3 праці апробаційного характеру.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (239 найменувань, з них 22 – іноземними мовами) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 228 сторінок, з них основного тексту – 178 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми; означено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито теоретичні та методологічні основи дослідження; висвітлено наукову новизну і практичне

значення отриманих результатів; наведено відомості щодо апробації та впровадження результатів дослідження, публікацій, структури та обсягу дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні основи дослідження проблеми психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем»** розроблено проблему готовності розглянуто у психолого-педагогічній проекції та обґрунтовано сутність і структуру психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА.

Результати аналізу психологічних концепцій готовності дозволяють стверджувати, що в більшості з них означений феномен розглядається як активно-дійовий стан особистості, як мобілізація її психофізіологічної та психічної систем, що забезпечує ефективне виконання певних дій (М. Дьяченко, Л. Кандилович, Н. Левитов, А. Пуні, В. Пушкін, В. Ягупов та ін.). Іноді поняття «психологічна готовність» ототожнюють або розглядають у нерозривному взаємозв'язку з установкою (Ш. Надирашвілі, А. Прангишвілі, О. Табідзе, Д. Узнадзе, З. Ходжава та ін.). Виявлено, що його часто використовують у дослідженнях із педагогічної та вікової психології щодо дитини, яка входить у шкільний вік (Л. Божович, Г. Костюк, О. Запорожець, Г. Кравцов, Д. Ельконін та ін.). В останні роки готовність трактують як професійно важливу властивість особистості, що характеризує її підготовленість до конкретного виду діяльності (К. Дурай-Новакова, А. Ліненко, Ю. Лянной, В. Москалець, М. Пономаренко та ін.). За результатами систематизації та узагальнення наукової думки встановлено, що стан психологічної готовності має динамічний характер та ієрархічно упорядковану структуру, що складається із сукупності мотиваційних інтелектуальних, емоційних і вольових якостей особистості та трансформується в залежності від зовнішніх умов і певних завдань, а педагогічна готовність розглядається як готовність вчителя до роботи за фахом. Обґрунтовано доцільність використання поняття «психолого-педагогічна готовність» як системної єдності психофізіологічних і психологічних властивостей особистості з її педагогічним потенціалом та здатністю його реалізації у діяльності за фахом.

Результати аналізу музично-педагогічних та мистецтвознавчих розвідок із проблем готовності фахівця до роботи у сфері музичної педагогіки і мистецтва (К. Завалко, Г. Макаренко, Л. Повзун, Я. Сверлюк, Сунь Пенфей, П. Харченко, І. Хомич, Хуан Цзя, Цао Хункай та ін.) дозволяють визначити готовність фахівця-музиканта як інтегральне особистісне утворення, що складається зі сукупності взаємопов'язаних якостей, які дають змогу опанувати відповідну діяльність (музично-педагогічну, мистецтвознавчу, виконавську, зокрема, диригентську, тощо) на творчому рівні. Показано, що у процесуальному аспекті творча діяльність диригента музичного ансамблю складається з кількох основних етапів, якими є: створення інтонаційної моделі музичного твору (В. Москаленко); фрагментарне звукове втілення даної моделі на етапі розучування (репетицій); реалізація художнього концепту (Чень Цзіцзянь) у процесі концертного виконання. На всіх етапах роботи головними завданнями керівника-диригента є досягнення темпоритмічної, звуко-стройової, артикуляційної та динамічної узгодженості ансамблю засобами жестикуляції та інших комунікативних дій.

Показано, що у процесуальному аспекті творча діяльність диригента оркестру складається з кількох основних етапів (створення власної внутрішньої моделі твору, що виконується; її послідовна реалізація в репетиційний період; втілення моделі у процесі концертного виконання), а головними компонентами роботи диригента оркестру є інтонування, пластичні дії та комунікація. Доведено, що в процесі роботи вчителя музики з ДІА означені структурні компоненти керівницько-диригентської діяльності не втрачають своєї значущості.

У ході термінологічного аналізу з'ясовано, що поняття «диригент» і «керівник» часто використовуються як синоніми, а семантичні значення термінів «ансамбль», «колектив» і «оркестр» частково співпадають. Показано, що диригентська діяльність майбутнього вчителя музики охоплює як хорове виконавство, так і колективно-інструментальне, а редукція останнього до керівництва дитячим інструментальним ансамблем призводить до співпадіння багатьох функцій, завдяки чому термін «керівництво ДІА» перекриває семантичне поле терміна «диригентська діяльність керівника ДІА». Доведено, що в диригентській діяльності вчителя музики і керівника ДІА фахові музичні функції (інтерпретатора задуму композитора, аранжувальника і виконавця, який втілює власну трактовку музичного артефакту) поєднуються з педагогічними функціями (спілкування, розвитку, навчання, допомоги, виховання, стимулювання, забезпечення умов, організації тощо). Обґрунтовано доцільність розгляду готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності в контексті керівництва ДІА, формуючи у студентів такі важливі якості, як художньо-творчий потенціал і виконавсько-педагогічний досвід.

Термінологічний аналіз та узагальнення наукової думки дозволили визначити психолого-педагогічну готовність вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем як комплекс властивостей, що об'єднує мотиваційно-ціннісні орієнтири, музично-фахову компетентність, здатність до мобілізації власного організаційно-комунікативного та художньо-творчого потенціалу особистості заради вирішення педагогічних та музично-інтерпретаційних завдань.

Обґрунтовано компонентну структуру психолого-педагогічної готовності майбутніх учителів музики до диригентської діяльності і керівництва ДІА. Показано, що її компонентний склад кореспондує з функціональною структурою діяльності вчителя – керівника дитячого інструментального ансамблю та структурою особистості музиканта-педагога. Використання системно-функціонального підходу дозволило виокремити універсальні функції керівника ДІА, незалежно від типу ансамблю, рівня музичної обдарованості та підготовленості учасників, умов педагогічної діяльності тощо. До таких функцій віднесено: формування мотивації дітей до участі в ансамблі; здійснення їхнього музичного розвитку; організація регулярної, дидактично доцільної, художньої за суттю музично-виконавської діяльності; формування творчого потенціалу учасників ДІА. Визначено якості, що становлять серцевину готовності майбутнього вчителя музики до керівництва ДІА, зокрема, наявність відповідних мотиваційно-ціннісних орієнтирів та інтенцій, позитивне ставлення до керівництва ДІА; музично-

фахової компетентності у сфері ансамблевого музикування; педагогічного та організаційно-комунікативного досвіду; прагнення та здатності до мобілізації і реалізації власного художньо-творчого потенціалу.

Отже, використання системно-функціонального підходу дозволило обґрунтувати компонентну структуру готовності майбутнього вчителя музики до керівництва ДІА, у якій базовими визначено мотиваційний, музичний, організаційний і творчий компоненти.

У другому розділі **«Методичне забезпечення процесу формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем»** встановлено педагогічні підходи, принципи, методи та умови роботи зі студентами музично-педагогічного напрямку вищої освіти; обґрунтовано основні методичні парадигми роботи з інструментальним ансамблем; запропоновано типологію дитячих інструментальних ансамблів і визначено особливості формування готовності майбутніх учителів музики до роботи з ними.

Доведено, що визначальну роль у створенні методики (рис. 1) має психолого-педагогічний підхід, який проявляється у фаховій педагогічній спрямованості кожного елементу запропонованого методичного комплексу і розумінні та вираховуванні майбутнім керівником ДІА психології синергійного процесу колективного музикування, вікових психологічних властивостей учасників ансамблю, специфіки їх міжособистісних стосунків, психологічної природи художньо-естетичної діяльності та музичного мислення. Отже, кожний елемент запропонованого в роботі методичного комплексу підготовки майбутніх учителів музики до діяльності керівника ДІА осмислено з погляду його педагогічної спрямованості та психологічного значення.

Доцільність системно-функціонального підходу пояснюється необхідністю чітко диференціювати функції в системно-цілісній діяльності учителя музики. Встановлено, що диригування не є головною функцією учителя музики, який працює з ДІА. Учитель рідко має справу з тривалими, масштабними, складними композиціями, які потребують його спеціальних майстерних дій з управління процесом виконання твору. Натомість головним завданням учителя є підготовка ансамблю до музикування, опанування технічних прийомів гри, засвоєння певного тезаурусу творів, формування музичних здібностей, навичок і умінь, розвиток музичної свідомості, естетичного смаку тощо. Отже, більш важливими для майбутнього вчителя музики є функції концертмейстера (майстра гри на музичних інструментах), організатора (менеджера), художнього експерта і вихователя (наставника, старшого товариша, морального авторитету).

Діяльнісний підхід, іманентний мистецькій освіті (Б. Асаф'єв, Г. Падалка, К. Орф, О. Ростовський, Б. Яворський та ін.), дозволяє виділити «провідну діяльність» (за О. Леонтьєвим) учителя, який працює з ДІА. Такою діяльністю є гра в ансамблі зі своїми підопічними, яка надає можливості виконувати усі інші завдання даної багатофункціональної діяльності. Отже, основною формою занять із студентами музично-педагогічних факультетів, які мають своєю ціллю підготовку майбутніх учителів до керування ДІА, є гра в оркестрі чи камерному ансамблі.

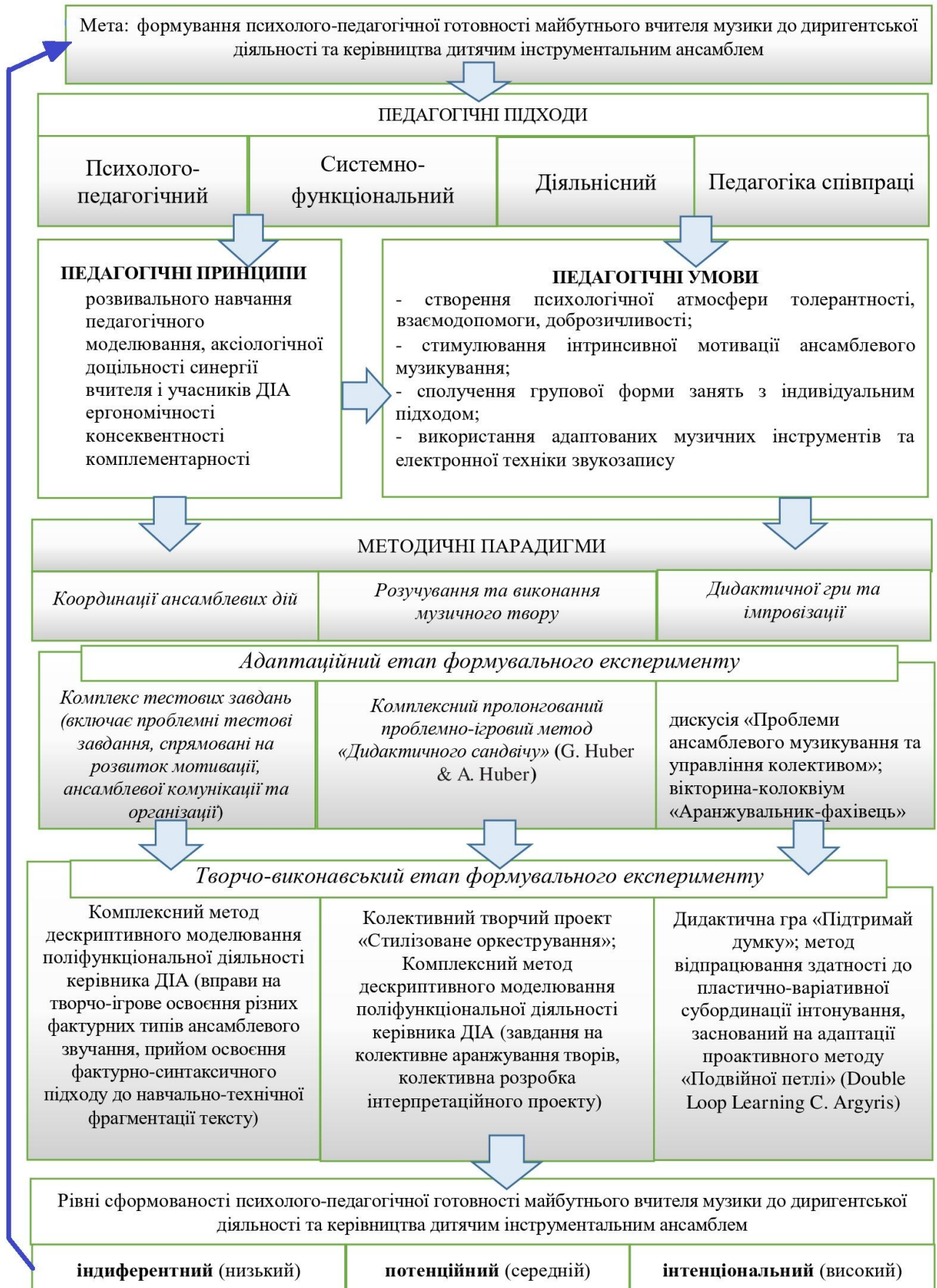

Рис. 1. Модель методики формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА

Наступний підхід, що лежить в основі запропонованої методики, характеризується як педагогіка співпраці (Ш. Амонашвілі, В. Шаталов та ін.). Даний підхід передбачає колегіальне, товариське ставлення педагога до студентів і учнів, демократичний стиль спілкування, уміння створювати і підтримувати навчальний режим спільної діяльності. Означеному підходу (за І. Підласим) притаманна технологія інтерактивного навчання, методи бесіди, дискусії, дидактичної гри. Педагогіка співробітництва, яка близька до традиції народної педагогіки, спирається на спільне музикування вчителя і учнів, у процесі якого складаються необхідні психологічні підстави та педагогічні уміння вчителя, зокрема його уміння розуміти дітей і стимулювати їхню мотивацію музикування, навички колегіального спілкування, знання когнітивної природи музики.

До педагогічних принципів, що конкретизують прийняті педагогічні підходи і становлять основу запропонованої методики, належить, перш за все, принцип розвивального навчання (К. Ушинський, В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков та ін.), який є одним із найбільш значних для сучасної музичної педагогіки, оскільки спрямовує її на розвиток творчості як основу особистості (Н. Ветлугіна, О. Олексюк, К. Орф, Г. Падалка, С. Судзукі та ін.). Згідно з означеним принципом, навчальною метою підготовки майбутніх учителів музики в процесі ансамблевого музикування є не тільки засвоєння студентами певних навичок і знань, але також розвиток необхідних для фахової діяльності особистісних властивостей (розвинутого музично-інтонаційного слуху, здатності до продуктивного звукового уявлення і концентрації уваги, сенсомоторної реактивності, комунікативних та організаторських умінь, тонкого естетичного смаку та художньої креативності). Прийняте теоретичне положення про «зону найближчого розвитку» (Л. Виготський) дозволяє враховувати послідовність та швидкість етапних змін в онтогенезі особистості, орієнтує методи і форми роботи на розвивальний результат та увагу до індивідуальних особливостей кожного студента.

Запропонована методика також спирається на принципи: педагогічного моделювання, тобто модельного відтворення функцій керування дитячим інструментальним ансамблем у процесі колективного музикування майбутніх учителів музики (в оркестрі, камерному ансамблі), який найбільш повно втілюється в методі дидактичної гри; аксіологічної доцільності форм і методів, які використовує керівник у роботі з ансамблем (їх відповідність художнім очікуванням, духовним потребам, мотивам діяльності учасників ансамблю); синергії вчителя і учасників ДІА, що полягає у отриманні системно-цілісного результату, як на рівні спільних музично-інтонаційних дій, так і в площині міжособистісного спілкування керівника і учасників ансамблю; ергономічності (під ергономічністю музичного інструмента розуміється музично-інтонаційна ефективність його використання за умови найбільшого психофізичного комфорту, тобто відсутності незручних рухів і значних зусиль, зручності самоконтролю), який проявляється в необхідності виключення з практики масової музичної освіти фізично важких інструментів, застосуванні в підготовці майбутніх учителів музики адаптованих інструментів на зразок

орфовських блок-флейт і штабшпілів (Stabspiel), саксофона JsaxNuvo, простих клавішних синтезаторів; консеквентності передбачає підпорядкованість процесу занять з ДІА алгоритму роботи, що починається від освоєння найпростіших ансамблевих функцій (ритмічного рельєфу і фону) і слідує до ускладнення числа актантів звукового процесу та звукової тканини; комплементарності полягає у взаємному доповненні групової форми занять та індивідуального підходу, вербальних та невербальних чинників педагогічного впливу, розучування тексту музичного твору та колективної гри-імпровізації, інваріантних та варіативних компонентів психолого-педагогічної готовності вчителя до діяльності керівника-диригента ДІА.

Розроблену методику формування психолого-педагогічної готовності майбутніх учителів музики представлено трьома методичними парадигмами. Прийнятий в робочому порядку термін «методична парадигма» (від грецького *paradeigma* – головна думка) означає сукупність методів та прийомів навчального процесу, які поєднані спільною педагогічною метою. Перша парадигма – координації ансамблевих дій – охоплює методичні засоби, що спрямовані на досягнення синергійного ефекту спільного музичного інтонування та міжособистісного спілкування учасників ансамблю, а саме: метод дескриптивного моделювання поліфункціональної діяльності керівника ДІА, метод тестування навичок ансамблевого інтонування, метод відпрацювання здатності до пластично-варіативної субординації інтонаційних дій та ін.

Друга парадигма – розучування та виконання музичного твору – має найбільш традиційну для академічного процесу мету, однак передбачає низку нових прийомів роботи, які спрямовані на формування психолого-педагогічної готовності майбутніх учителів музики до роботи з ДІА, а саме: вправи на творчо-ігрове освоєння різних фактурних типів ансамблевого звучання, методи візуалізації та наративної експлікації композиційної структури, колективна розробка інтерпретаційного проекту, колективне редагування і аранжування музичного тексту (дидактична гра «Аранжувальник-фахівець») тощо.

Третя педагогічна парадигма – дидактичної гри та імпровізації – обумовлена завданням розвивального педагогічного підходу, необхідністю стимулювання інтринсивної мотивації студентів до ансамблевого музикування і керування ДІА, формування стійкого інтересу і схильності до даного виду музично-педагогічної діяльності. До кола методів означеної парадигми віднесено: створення студентами музично-ритмічних та фактурно-гармонічних аналогів до вербально-мовленнєвих зразків-прототипів; дидактична гра «Підтримай думку», що основана на принципі імітації ритмічного мотиву чи мелодичної фрази; проактивний ігровий метод «Подвійної петлі»; захист колективного творчого проекту «Стилізоване оркестрування», суть якого – імпровізаційна обробка заданої теми в різних жанрових, етнічних чи історичних стилях; презентація заняття з ансамблевого музикування із молодшими школярами із обов'язковим застосуванням декількох груп адаптованих музичних інструментів; «регламентована» колективна імпровізація

(в межах заданої ритмічної, акордово-гармонічної, фактурної, синтаксичної форми) та «нерегламентована» імпровізація учасників ансамблю в стилістиці алеаторичної, сонористичної, мінімалістичної музики та ін.

Реалізація охарактеризованих методів здійснюється поетапно. Перший етап реалізації методики умовно називається адаптаційним, другий – творчо-виконавським. На кожному з етапів вирішуються конкретні завдання координації, розучування і виконання, гри та імпровізації. При тому, процесуальна структура методики передбачає поступове підвищення рівня складності завдань та зміщення центру тяжіння цілісного комплексу методів та прийомів роботи. На першому етапі переважають словесно-пропедевтичні дії викладача, репродуктивні дії студентів, використовуються деякі суто технічні вправи і технологічні завдання. На другому етапі домінують продуктивні дії студентів, ставляться та вирішуються творчі завдання, зокрема – створення і концертної реалізації колективного художнього концепту музичного твору.

Встановлено, що запропонована в дисертаційній роботі методика має оптимальну результативність при дотриманні таких педагогічних умов: а) створення психологічної атмосфери толерантності до помилок і технічної недосконалості виконання, доброзичливості, товариської взаємодопомоги; б) стимулювання інтринсивної мотивації ансамблевого музикування, а саме – соціокультурного, комунікативного, естетичного та художньо-творчого мотивів; в) сполучення групової форми занять з індивідуальним підходом; г) використання адаптованих музичних інструментів та електронної техніки звукозапису. Названі умови корелюють з концептами навчально-художньої майстерні П. Блонського, К. Орфа, П. ван Хауве.

Важливою умовою методики визначено необхідність освоєння кожним майбутнім учителем музики особливостей роботи з типовими видами дитячого музичного ансамблю. З цієї причини запропоновано класифікацію ДІА, в якій розрізняються ансамблі: гомоморфні та гетероморфні; гомогенні та гетерогенні; адаптовані, неадаптовані та мішані (за складом інструментів); камерні, оркестрові та камерно-оркестрові (за кількісним показником учасників); дошкільні, підліткові та юнацькі (за віковим складом учасників). Визначаються інваріантні та специфічні риси методики роботи з кожним класом ДІА.

Отже, у другому розділі дисертації визначено підходи і принципи побудови методики формування психолого-педагогічної готовності майбутніх учителів музики до диригентської діяльності та керування ДІА; обґрунтовано методичні парадигми і поетапну структуру освітнього процесу, визначено педагогічні умови, методи й прийоми фахової підготовки музиканта-педагога, здатного до роботи з будь-яким інструментальним ансамблем.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка методики формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем»** представлено педагогічну діагностику рівня сформованості досліджуваної якості музиканта-педагога, висвітлено організацію та процес проведення констатувального і формувального експериментів, наведено результати експериментальної роботи.

На основі побудованої моделі методики формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА визначено (відповідно до її компонентної структури) чотири критерії оцінювання рівня сформованості означеної готовності:

1) мотиваційно-ціннісний критерій готовності конкретизувався за допомогою таких показників: а) наявність інтересу та спрямованості майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва ДІА; б) узгодженість фахових прагнень студентів з їх ціннісними орієнтаціями та ступінь сформованості компонентів мотиваційної сфери (самоорганізації, творчої волі, толерантності, готовності брати на себе відповідальність, сприяти розвитку дітей, надавати їм допомогу). У якості засобів діагностики застосовано тестування оцінки професійних інтересів за методом Дж. Джексона («Jackson Vocational Interest Survey»), метод наративного само проектування;

2) показниками музично-фахового критерію психолого-педагогічної готовності майбутніх учителів музики слугували: а) рівень сформованості музичних здібностей, специфічних для ансамблевого музикування (стройового, тембрального і ладо-гармонійного слуху, темпоритмічного почуття); б) ступінь сформованості диригентських умінь (стабільної антиципації, фактурного і композиційного мислення, сенсомотрних реакцій). Діагностика за означеним критерієм проводилася за допомогою методів слухової диференціації, педагогічного спостереження, творчих завдань, методу експертних оцінок;

3) оцінка готовності за організаційно-комунікативним критерієм здійснювалася за показниками: а) ступінь сформованості організаційних умінь майбутнього вчителя музики (розуміння можливостей оптимізації навчальної роботи, компетентність у менеджменті художнього колективу, уміння підтримувати дисципліну, вимогливість, відповідальність, працьовитість тощо); б) ступінь сформованості комунікативних умінь (чемності, доброзичливості, відвертості, пластичності стилю спілкування). Оцінювання відбувалося за допомогою методів «Круглого столу», педагогічного спостереження, тестування;

4) оцінка психолого-педагогічної готовності за творчо-діяльнісним критерієм спиралась на такі показники: а) якість власної художньо-творчої інтерпретації музичного твору; б) ступінь сформованості уміння творчого управління ансамблево-виконавським процесом, здатності вчителя до творчої мобілізації учасників ДІА. Засобами діагностики слугували: метод ситуаційного аналізу (Case method), педагогічне спостереження, творчі завдання, метод експертних оцінок, завдання на самооцінку.

За результатами діагностування на констатувальному етапі експерименту було визначено три рівні сформованості досліджуваного феномену: високий – «інтенціональний», який продемонстрували 1,85% респондентів, середній – «потенційний», який виявили 36,11% та низький – «індиферентний», до якого було віднесено 62,04% студентів.

З метою перевірки ефективності розробленої методики було сформовано експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ) групи студентів ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Формувальний експеримент проводився у два етапи. На

першому – адаптаційному – етапі увагу було приділено формуванню обізнаності студентів у галузі дитячого ансамблевого музикування. Зокрема, майбутні вчителі опановували інформацію щодо індивідуальних психологічних та вікових властивостей потенційних учасників інструментального ансамблю, які необхідно враховувати у процесі здійснення фахової діяльності керівника ДІА. У даній площині було актуалізовано положення концепції педагогіки співробітництва. Майбутні вчителі навчалися засобам педагогічної взаємодії, заснованим на синергії та спрямованості на психологічно комфортну художню співпрацю, методам делегування відповідальності та розподілу колективних ролей з урахуванням індивідуальних психологічних, особистісних та компетентнісних ознак учасників ДІА, із дотриманням вимог педагогічно-виховної доцільності згідно з концепцією розвивального навчання. Розширювався тезаурус фахових знань майбутніх учителів музики, збагачуючись знаннями щодо класифікації видів інструментальних ансамблів та добору диференційованих методів роботи з ними, закономірностей утворення узгодженого звучання в ансамблі, специфіки творчої роботи над художньо-виконавською інтерпретацією музичного твору. На означеному етапі використовувались: проблемно-ігровий метод «Дидактичного сандвічу» (G. Huber & A. Huber), комплекс розвивальних тестових завдань, дискусія на тему «Проблеми ансамблевого музикування та управління колективом», вікторина-колоквіум «Аранжувальник-фахівець». Формами роботи слугували практичні заняття з оркестрового класу (ансамблевого музикування) і самостійна робота (виконання завдань, підготовка до колоквіумів).

На другому – творчо-виконавському – етапі майбутні учителі музики опановували у площині формування поліфункціональної психолого-педагогічної готовності різні засади музично-виконавської діяльності («вчителя-концертмейстера» інструментального ансамблю, вихователя дитячого колективу, диригента-інтерпретатора, аранжувальника, організатора репетиційної та концертної діяльності ансамблю. Актуалізація діяльнісного підходу на означеному етапі зумовила звернення до принципу консеквентності (підпорядкованості процесу занять заздалегідь визначеному плану). Було забезпечено умову стимулювання творчості майбутніх учителів музики.

У якості методів на другому етапі застосовувались: комплексний метод дескриптивного моделювання поліфункціональної діяльності керівника ДІА, дидактична гра «Підтримай думку», метод відпрацювання здатності до пластично-варіативної субординації інтонування, заснований на адаптації проактивного методу «Подвійної петлі» (С. Argyris), захист колективного творчого проекту «Стилізоване оркестрування», презентація заняття з ансамблевого музикування із молодшими школярами із обов'язковим застосуванням декількох груп адаптованих музичних інструментів. Форми роботи у межах другого етапу охоплювали групові практичні заняття з оркестрового класу (ансамблевого музикування), самостійну роботу (підготовка завдань, проектів тощо), проведення уроків із педагогічної практики.

Після кожного етапу проводився моніторинговий діагностичний зріз із метою виявлення динаміки змін показників за кожним із чотирьох критеріїв оцінювання. За даними, отриманими після завершення першого етапу

експерименту, було встановлено, що в ЕГ найбільша кількість студентів показали високий та середній рівень сформованості досліджуваного феномену за мотиваційно-ціннісним (36,67% і 50%) та організаційно-комунікативним (33,33% і 53,33%) критеріями. Виявлено дещо нижчі результати за музично-фаховим (10% і 46,67%) та творчо-діяльнісним (23,33% і 50%) критеріями. Отриманий результат підтвердив ефективність методів, спрямованих на формування мотиваційного та організаційного компонентів.

Діагностика, проведена після другого етапу, показала зростання в ЕГ результатів за всіма показниками готовності майбутнього вчителя музики до керівництва ДІА, а саме: до 46,67% зростає кількість студентів, які виявили високий та до 50% – середній рівні сформованості досліджуваного феномену за мотиваційно-ціннісним критерієм; за музично-фаховим критерієм 33,33% респондентів показали високий і 53,33% – середній рівні; за організаційно-комунікативним критерієм 40% студентів виявили високий і 56,67% – середній рівні; за творчо-діяльнісним критерієм 36,67% респондентів показали високий і 56,67% – середній рівні сформованості досліджуваного явища. Отже, посилення методичної уваги до формування музичного та художньо-творчого компонентів на другому етапі формувального експерименту, зумовило помітне зростання показників за музично-фаховим та творчо-діяльнісним критеріями.

Остаточний аналіз результатів (табл. 1) дозволив установити, що в ЕГ високий рівень сформованості готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи з дитячим інструментальним ансамблем виявили 40% респондентів, середній – 53,33%, низький – 6,67%. У КГ динаміка зростання показників сформованості досліджуваного феномену виявилася значно слабшою: високого рівня досягли лише 16,67% студентів, середнього – 26,67%; 56,67% – залишилися на низькому рівні.

Таблиця 1

Зіставлення результатів експерименту в динаміці

РІВНІ	Експериментальна група				Контрольна група			
	Початок експерименту		Кінець експерименту		Початок експерименту		Кінець експерименту	
	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%	Осіб	%
В	3	10	12	40	5	16,67	5	16,67
С	5	16,67	16	53,33	7	23,33	8	26,67
Н	22	73,33	2	6,67	18	60	17	56,67

Достовірність значущості фактору впливу експериментальної методики на процес формування психолого-педагогічної готовності майбутніх учителів музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем було перевірено шляхом застосування формули кутового перетворення за критерієм Р. Фішера. Результати дозволили виявити істотність розбіжностей між результатами вибірок у значенні $\varphi *_{emn} = 4,578$, яке лежить у зоні значущості, що підтвердило достовірність зростання показників сформованості досліджуваного феномену в групі студентів, які навчалися за експериментальною методикою.

Таким чином, кількісні дані та якісні результати формувального експерименту підтверджують ефективність запропонованої методики формування психолого-педагогічної готовності майбутніх учителів музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем.

У дисертаційній роботі запропоновано нове вирішення проблеми формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем. Проведене дослідження дало підстави дійти таких **висновків**:

1. З'ясовано теоретичні основи дослідження проблеми готовності у психолого-педагогічному науковому дискурсі, який характеризується багатовимірністю і неоднозначністю. Уточнено сутність феномену «психолого-педагогічна готовність» як системної єдності психофізіологічних і психологічних властивостей особистості з її педагогічним потенціалом та здатністю його реалізації у діяльності за фахом. Доведено, що психологічні властивості майбутнього вчителя музики (музичні здібності, мотиви, цінності, установки, воля) становлять «ядро» його педагогічної готовності, «зовнішнім шаром» якого є комплекс фахових знань, умінь та навичок у сфері музичного мистецтва і педагогіки. Психолого-педагогічну готовність вчителя музичного мистецтва до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем визначено як комплекс властивостей, що об'єднує мотиваційно-ціннісні орієнтири, музично-фахову компетентність, здатність до мобілізації власного організаційно-комунікативного та художньо-творчого потенціалу особистості заради вирішення педагогічних та музично-інтерпретаційних завдань.

2. Побудовано структурно-функціональну модель психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА, що складається з мотиваційного, музичного, організаційного і творчого компонентів. Компонентний склад досліджуваного феномену кореспондується з основними функціями керівника дитячого інструментального ансамблю (мотиваційною, музично-розвивальною, організаційною, художньо-творчою) та включає необхідні йому професійні якості (специфічні мотиваційно-ціннісні орієнтири та інтенції, позитивне ставлення до керівництва дитячим інструментальним ансамблем; музично-фахову компетентність у сфері ансамблевого музикування; педагогічний та організаційно-комунікативний досвід; здатність до мобілізації та реалізації власного художньо-творчого потенціалу).

3. Обґрунтовано методику формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА. Доведено, що визначальну роль у означеній методиці мають психолого-педагогічний, системно-функціональний, діяльнісний підходи, ідеї педагогіки співробітництва. На основі означених педагогічних підходів обґрунтовано залучення педагогічних принципів: розвивального навчання, педагогічного моделювання, аксіологічної доцільності, синергії учасників ансамблю, творчої діяльності, ергономічності, консеквентності, компліментарності. Визначено методичні парадигми, які відповідають цілям навчально-виховної роботи з ДІА, а саме: координації ансамблевих дій, розучування та виконання музичного твору, дидактичної гри та імпровізації.

Визначено комплекс методів і форм формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА, розрахований на двоетапне запровадження. На *адаптаційному* етапі, спрямованому на формування обізнаності студентів у галузі дитячого ансамблевого музикування, переважають методи словесно-пропедевтичної активності викладача та репродуктивних дій студентів (комплекс розвивальних тестових завдань, проблемно-ігровий метод «Дидактичного сандвічу», методи дискусії, вікторини-колоквиуму тощо). На *творчо-виконавському* етапі впроваджено методи, спрямовані на активізацію творчо-продуктивних дій студентів (комплексний метод дескриптивного моделювання поліфункціональної діяльності керівника ДІА, дидактична гра «Підтримай думку», відпрацювання здатності до пластично-варіативної субординації інтонування, метод «Подвійної петлі», презентація заняття з ансамблевого музикування зі школярами тощо). Доведено доцільність актуалізації низки педагогічних умов, а саме: створення психологічної атмосфери толерантності, взаємодопомоги, співробітництва; стимулювання інтринсивної мотивації ансамблевого музикування; поєднання групової форми занять з індивідуальним підходом; використання адаптованих музичних інструментів та електронної техніки звукозапису.

4. Визначено критерії та показники оцінювання психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА, а саме: мотиваційно-ціннісний критерій (показники – наявність інтересу до діяльності керівника ансамблю, узгодженість фахових прагнень студентів з ціннісними орієнтаціями, сформованість мотиваційної сфери); музично-фаховий критерій (рівень сформованості слуху, почуття темпоритму; диригентських умінь); організаційно-комунікативний критерій (ступінь сформованості організаційних та комунікативних умінь); творчо-діяльнісний критерій (якість художньо-творчої інтерпретації музичного твору, ступінь сформованості умінь творчого керівництва ансамблево-виконавським процесом). На основі аналізу результатів констатувального експерименту визначено три рівні готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до керівництва ДІА: високий – інтенціональний, середній – потенційний, та низький – індіферентний.

5. Експериментально перевірено ефективність розробленої методики, що підтверджується результатами моніторингових діагностичних зрізів, проведених в експериментальній та контрольній групах. Діагностичний зріз, проведений на завершення другого етапу, показав покращення результатів за всіма показниками сформованості досліджуваного феномену в ЕГ у порівнянні із підсумками попереднього контрольного зрізу. Встановлено, що кількість досліджуваних високого рівня в ЕГ зросла з 10% до 40%, середнього рівня – з 16,67% до 53,33%, натомість кількість досліджуваних низького рівня впала з 73,33% до 6,67%. Перевірка значущості результатів упровадження експериментальної методики за критерієм кутового перетворення Р. Фішера підтвердила ефективність методики.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА. Подальших наукових розвідок потребують питання методики музично-теоретичної, культурно-просвітницької та музично-технічної

підготовки учасників інструментального ансамблю, оволодіння студентами сучасними технологіями психологічного впливу на учнівський колектив (засоби сугесії, психологічної корекції), проблематика комунікації учителя-керівника зі своїми вихованцями різних вікових категорій та культурно-освітніх рівнів.

Основні результати дослідження висвітлено в таких працях автора

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Ду, Ханьфен. (2016). Специфіка підготовки учнів до колективного інструментального музикування в загальноосвітній школі. *Наука і освіта*, 6/СХХХХVII, 147–151.

2. Ду, Ханьфен. (2017). Основи психолого-педагогічної готовності вчителя музики до керівництва музичним колективом. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*, 55, 32–35.

3. Ду, Ханьфен. (2017). Професійні та психолого-педагогічні вимоги до особистості диригента оркестру. *Актуальні проблеми мистецької освіти та виховання*, 1 (9), 140–148.

4. Ду, Ханьфен. (2017). Методика формування диригентських навичок майбутніх учителів музики – керівників музичних колективів. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*, 56, 76–90.

5. Ду, Ханьфен. (2018). Психолого-педагогічні якості диригента оркестру специфіка диригентської підготовки майбутніх учителів музики. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 163, 184–187.

6. Ду Ханьфен (2018). Діагностика готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до керівництва дитячим інструментальним ансамблем. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*, 1 (11), 63–75.

Стаття у науковому зарубіжному виданні

7. Du, Hanfeng. (2017). Professional, psychological quality conductors and particularly conductors training future music teachers. *The Scientific heritage*, 12 (12), 90–93.

Праці апробаційного характеру

8. Ду, Ханфен (2015). Мировые традиции игры на саксофоне в художественно-исполнительской подготовке саксофонистов из Китая. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали та тези I Міжнародної конференції молодих учених та студентів*. Одеса, 58–60.

9. Ду, Ханьфен (2016). Дитячий інструментальний ансамбль та психолого-педагогічні завдання його керівника у типологічному ракурсі. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали та тези II Міжнародної конференції молодих учених та студентів*. Одеса, 41–43.

10. Ду, Ханьфен (2017). Історіографія та стан наукової розробки проблем із психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики до керівництва музичним колективом. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільств: матеріали та тези III Міжнародної конференції молодих учених та студентів*. Одеса. Режим доступу: <https://www.twirpx.com/file/2587440/>

Ду Ханьфен. Методика формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2019.

Дисертація є комплексним дослідженням у галузі теорії та методики музичного навчання, що присвячене процесу формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва дитячим інструментальним ансамблем. З'ясовано теоретичні основи дослідження проблеми готовності у психолого-педагогічному науковому дискурсі. Побудовано структурно-функціональну модель психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА. Обґрунтовано методику (підходи, принципи, методи, прийоми та умови) формування психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА. Визначено критерії та показники оцінювання рівня психолого-педагогічної готовності майбутнього вчителя музики до диригентської діяльності та керівництва ДІА. Експериментально перевірено ефективність розробленої методики у процесі підготовки майбутніх учителів музики.

Ключові слова: методика, формування, психолого-педагогічна готовність, майбутній учитель музики, диригентська діяльність, керівництво дитячим інструментальним ансамблем.

Ду Ханьфен. Методика формирования психолого-педагогической готовности будущего учителя музыки к дирижерской деятельности и руководству детским инструментальным ансамблем. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Сумской государственной педагогический университет имени А. С. Макаренка. – Сумы, 2019.

Диссертация является комплексным исследованием в области теории и методики музыкального обучения, посвященным процессу формирования психолого-педагогической готовности будущего учителя музыки к дирижерской деятельности и руководству детским инструментальным ансамблем (ДИА). Выяснены теоретические основы исследования проблемы готовности в психолого-педагогическом научном дискурсе. Построено структурно-функциональную модель психолого-педагогической готовности будущего учителя музыки к дирижерской деятельности и руководству ДИА. Обосновано методику (подходы, принципы, методы, приемы и условия) формирования психолого-педагогической готовности будущего учителя музыки к дирижерской деятельности и руководству ДИА. Определены критерии и показатели оценки уровня психолого-педагогической готовности будущего учителя музыки к дирижерской деятельности и руководству ДИА. Экспериментально проверена эффективность разработанной методики в процессе подготовки будущих учителей музыки.

Ключевые слова: методика, формирование, психолого-педагогическая готовность, будущий учитель музыки, дирижерская деятельность, руководство детским инструментальным ансамблем.

Du Hanfeng. Methodology of formation of future music teacher's psychological-pedagogical readiness for conducting activity and management of the children's instrumental ensemble. – On the rights of manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.02 – theory and methods of musical education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2019.

The thesis is a comprehensive study in the field of theory and methods of musical education, devoted to the process of formation of future music teacher's psychological-pedagogical readiness for conducting activity and management of the children's instrumental ensemble. The theoretical foundations of the study of the problem of readiness in the psychological-pedagogical scientific discourse are revealed. Structural-functional model of future music teacher's psychological-pedagogical readiness for conducting activity and management of the children's instrumental ensemble, which consists of four components – motivational, musical, organizational and creative, is developed. The methodology of forming future music teacher's psychological-pedagogical readiness for conducting activity and management of the children's instrumental ensemble has been substantiated. It is proved that in the developed methodology the leading role play psychological-pedagogical, system-functional, activity approaches, ideas of pedagogy of cooperation and developmental training, on the basis of which the pedagogical principles are substantiated: pedagogical modeling, axiological expediency, synergy of the ensemble members, creative activity, ergonomics, consequence, complementarity. The methodological paradigms that meet the goals of educational work with the children's instrumental ensemble are determined, namely: coordination of ensemble actions, learning and performance of musical composition, collective play and improvisation. A set of methods and forms of forming future music teacher's psychological-pedagogical readiness for conducting activity and management of the children's instrumental ensemble, aimed at two-stage implementation (at adaptive and creative-performing stages), has been developed. The criteria and indicators for assessing future music teacher's psychological-pedagogical readiness for conducting activity and management of the children's instrumental ensemble are determined. On the basis of analysis of the results of ascertaining experiment, three levels of future music teacher's psychological-pedagogical readiness for conducting activity and management of the children's instrumental ensemble are defined: high – intentional, medium – potential and low – indifferent. The effectiveness of the developed methodology has been experimentally verified, which is confirmed by the results of monitoring diagnostic tests performed in the experimental and control groups.

Key words: methodology, formation, psychological-pedagogical readiness, future music teacher, conducting activity, management of children's instrumental ensemble.

Підписано до друку 21.02.2019 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.